

PHILOLOGICAL SCIENCES

DEFINITION OF SPECIALISED TECHNICAL LEGAL TERMINOLOGY IN THE FOREST CODE OF UKRAINE

ДЕФІНОВАНА СПЕЦІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА ПРАВНИЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ В ЛІСОВОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Svitlana Lebedenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-472-6-22>

Із початку 90-х років минулого століття спостерігається стрімкий розвиток правничої науки і разом із нею правознавчої термінології, дослідження феномену якої, за словами Н. В. Артикуці, «набуло поліпарадигмального характеру» [1]. Особливо цікавими, на наш погляд, наразі є дослідження юридичної термінології як складника мови певної галузі права – кримінального, цивільного, екологічного, медичного, сімейного, фінансового права тощо (наукові розробки Л. Василькової, П. Луньо, Р. Монастирської, Н. Руколянської, Г. Ус та інших), кодексу, закону або інших нормативно-правових актів (дослідження таких учених як П. Балтаджи, М. Богословська, І. Ковтун, А. Просяна, І. Тітко, інших). Однак не втрачають актуальності дослідження й упорядкування термінології як різних галузей права, так і окремих законодавчих та правозастосовних актів, особливо з точки зору складу терміносистем та їх упорядкованості.

Активність у дослідженнях мови права загалом і терміносистеми текстів мови права зокрема зумовлена як розвитком нових сфер суспільного життя (сфера ІТ, Штучного Інтелекту, захист авторських прав та інтелектуальної власності), так і появою нових юридичних професій (кіберслідчий, медіаполіцейський, віртуальний адвокат), з одного боку, та власне термінології як частини лексичної системи сучасної української літературної мови – з іншого. У зв'язку з цим дослідження правничої термінології є все більш актуальними.

Метою розвідки є дослідження спеціально-технічної правничої термінології у Лісовому кодексі України (1994), яка передбачає

---

¹ Poltava Law Institute Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

з'ясування сутності таких термінів, аналіз структури та особливостей їх дефінування.

Українська правнича термінологія займає важливе місце в лексичній системі літературної мови, є системою відкритою, що постійно поповнюється новими терміноодинацями, різними за походженням, структурою, функціональною поширеністю. У юридичній лінгвістиці існує багато визначень поняття «термін» і «юридичний термін». Найбільш повним, на наш погляд, є розуміння юридичного терміна М. Любченко, котра визначає його як «слово або словосполучення, яке виступає узагальненим найменуванням певного правового поняття або поняття, яке не є правовим, але в результаті функціонування у сфері юриспруденції набуває специфічних значеннєвих відтінків, вводиться в обіг представниками юридичної науки або законодавцем, характеризується емоційною нейтральністю та відносною стійкістю» [3, с. 45]. Дослідниця у дефініції звернула увагу на те, що правнича термінологія включає не тільки власне юридичні терміни на кшталт алібі, дактилоскопія, делікт, криміналістика, позов, правоздатність, але й слова загальноживані, а також з інших галузей суспільного життя, які у сфері правовідносин набувають специфічного юридичного значення: власність, покупець, сім'я, ліс, медична допомога, ринок фінансових послуг, публічна інформація тощо.

Ураховуючи це, науковці пропонують класифікацію юридичних термінів за функціональною поширеністю, поділяючи їх на загальноживані юридичні терміни, спеціально-юридичні та спеціально-технічні. До останньої групи належать терміни, що мають значення в різних галузях знань – у техніці, економіці, біології, медицині, педагогіці, соціології тощо – як спеціальні терміни, але вони одночасно використовуються і в суспільних відносинах, врегулювати які неможливо без їх використання (наприклад, у правових відносинах медичної сфери неможливо обійтися без термінів кластерний заклад охорони здоров'я, домедична допомога, реабілітація, стан здоров'я, інші; фінансової сфери – без аутсорсинг, приписний капітал, комплаєнс, кредит, кредитний реєстр тощо).

Одноставної думки щодо доцільності використання таких термінів у нормативно-правових актах немає, оскільки вони потребують додаткових спеціальних знань. Проте обійтися без також них неможливо. Причин цьому декілька: спеціально-технічні правничі терміни забезпечують стислість, точність і чіткість закону; мають точне визначення і максимально виражають ідею та наміри законодавця; їхнє значення є доступним і зрозумілим як для спеціалістів певної сфери, так і для широкого загалу користувачів. Більшість науковців і законодавців

погоджуються з думкою, що вживання в нормативно-правових актах спеціально-технічної термінології повинно супроводжуватися обов'язково наявністю дефініцій, які сприяють правильному розумінню й застосуванню закону, точному використанню терміна та покращують якість і механізм правового регулювання. Дефінованими у тексті Лісового кодексу України є терміни, що мають дефініцію, визначення.

Проблема дефінування термінів у законодавстві включає декілька питань: чи доцільне взагалі дефінування термінів у тексті закону, які саме терміни слід дефінувати обов'язково, у який спосіб потрібно дефінувати тощо. Приєднуємося до думки М. Любченко щодо необхідності дефінування правничих термінів, якщо вони є: а) спеціально-технічними, б) базовими для певного нормативного акта, в) багатозначними, а також г) спеціально-юридичними, до складу яких, крім юридичних, «входять і загальноповживані слова, що мають відмінне від свого загальнопоширеного значення» [3, с. 162].

Дефіновані терміни у Лісовому кодексі України різняться за структурою, походженням, способом дефінування. За структурою це терміни-слова (12,5%): *ліс, квазіпраліси, лісовпорядкування, праліси* і терміни-словосполучення (87,5%): *лісовий фонд, лісова ділянка, інвазійні види дерев, самозалісена ділянка, лісові відносини, землі сільськогосподарського призначення, лісові ресурси, лісовий сервітут* та інші. Кількісний склад термінів-слів і термінів-словосполучень підтверджує думку науковців про те, що терміни-словосполучення, які вживає законодавець, переважають у сучасному термінотворенні, оскільки вони є зручними у використанні, складаються переважно з питомих слів (що не потребує додаткового роз'яснення), є більш точними і конкретними.

Структура термінологічних словосполучень різноманітна, вони всі є субстантивними, простими або складними за утворенням. Серед них: двокомпонентні: прикметник + іменник: *лісовий фонд, лісова ділянка, самозалісена ділянка, лісові відносини, лісові ресурси, лісовий сервітут* та інші; іменник + іменник: *моніторинг лісів, облік лісів*; трикомпонентні складаються переважно з двох прикметників та іменника: *земельна лісова ділянка, побічне лісове користування, природні лісові екосистеми*, інші, з прикметника та двох іменників: *інвазійні види дерев, землі сільськогосподарського призначення* або з двох іменників і прикметника: *ведення лісового господарства*. Багатоконпонентними є терміни: *ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; стійкі до кліматичних змін ліси*.

Цікавим у термінотворенні законодавця є наявність варіантів термінологічних словосполучень, які є абсолютними синонімами,

що називають одне й те саме поняття і подаються у тексті у дужках: *праліси (пралісові екосистеми), природні ліси (природні лісові екосистеми)* або через сполучник: *лісорубний квиток або лісовий квиток*. Вони вживаються для уточнення думки законодавця, полегшення сприйняття тексту закону.

Правову дефініцію як «логічно і граматично завершене судження, у якому розкрито зміст правового поняття через зазначення його суттєвих юридично значущих ознак» [4, с. 22], можна характеризувати за різними ознаками: за джерелом права, способом визначення поняття, за сферою застосування та іншими. Дефініції, подані у Лісовому кодексі України, є юридико-практичними, правотворчими, спеціалізованими. Спосіб визначення правового поняття є різним. Переважають родо-видові дефініції, які формулюються шляхом вказівки на найближче родове поняття, наприклад: «лісова ділянка – ділянка лісового фонду України з визначеними межами, виділена відповідно до цього Кодексу для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів без вилучення її у землекористувача або власника землі» [2, ст. 1]. Мовне вираження таких дефініцій відбувається двома шляхами: реченнями з присудком іменником, що називає видові ознаки, наприклад: «самозалісена ділянка – земельна ділянка будь-якої категорії дерев (крім земель лісгосподарського призначення, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення) площею понад 0,5 гектара, вкрита частково чи повністю лісовою рослинністю, заліснення якої відбулося природним шляхом» [2, ст. 1]; реченнями з присудками дієсловами «включає», «полягає», значення яких передбачає перерахування основних ознак правового поняття: «облік лісів включає збір та узагальнення відомостей, які характеризують кожен лісову ділянку за площею, кількісними та якісними показниками» [2, ст. 54]; «ведення лісового господарства полягає у здійсненні комплексу заходів з охорони, захисту, раціонального використання лісових природних комплексів» [2, ст. 63].

Описові дефініції створюються за допомогою переліку складових частин правового поняття: «лісовими ресурсами є деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів» [2, ст. 6].

Аналіз правничої термінології в текстах мови права, передусім в нормативно-правових актах, дозволяє систематизувати й упорядкувати терміносистеми різних правових сфер. Як перспектива – укладання словників правничої термінології, до складу яких входили б і кодифіковані в законах і кодексах терміни, оскільки законодавча правничка термінологія закріплюється в нормах права, вона більш

стабільна, має регулятивний характер і є результатом волевиявлення держави.

Список використаних джерел:

1. Артикуца Н. В. Юридичне термінознавство в Україні: сучасний стан, основні напрями та перспективи розвитку. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2019_5_3.pdf (дата звернення: 20.09.2024)
2. Лісовий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#text> (дата звернення: 20.09.2024)
3. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків : ТОВ «Видавництво “Права людини”», 2015. 280 с.
4. Рабінович П. М., Дудаш Т. І. Правнича мова: основні складники (загальнотеоретична характеристика). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 17–29.